

УДК 355.42.

Т.А. Сутюшев¹, В.А.Шайтанов², Ю.Г. Шкорбатов³¹Академія внутрішніх військ МВС України, Харків²Управління СБУ в Харківській області, Харків³Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Харків

РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗМІН МОЖЛИВОСТЕЙ СНАЙПЕРІВ В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ СНАЙПЕРСЬКОЇ ЗАСІДКИ

Зазначені загальні проблеми вирішення типових спеціальних завдань підрозділами спеціального призначення (ПСП) особливо під час тривалої спеціальної операції (СО). Розглянуті проблеми пов'язані з використанням особового складу в ході виконання одного з типових спеціальних завдань ПСП – снайперської засади (СЗ). Наведені результати польових досліджень змін можливостей снайперів при проведенні СЗ в екстремальних умовах. Зроблений висновок про необхідність виділення трьох характерних періодів СЗ.

Ключові слова: снайперська засада, польові дослідження, снайпер, спеціальні можливості.

Вступ

Постановка проблеми. В ході службово-бойової та бойової діяльності особовому складу підрозділу ПСП будь-якого силового відомства приходить вирішувати перелік типових спеціальних завдань. Їх вирішення проводиться за планом, який адаптується під конкретну повсякденну обстановку. Вирішення типових спеціальних завдань потребує від особового складу конкретні спеціальні вміння, супроводжується конкретним спеціальним навантаженням і природно потребує після виконання спеціальних завдань певного періоду часу для відновлення своїх спеціальних можливостей. Процес релаксації окремих спеціальних можливостей кожної особи характеризується її конкретними особливостями, які командир підрозділу ПСП повинен достатньо об'єктивно урахувати. Рационально це робити на підставі індивідуальної картки спеціальних можливостей бійця підрозділу ПСП. Поперед за все, саме на підставі такої картки, а також аналізу динаміки попереднього спеціального навантаження, командир підрозділу ПСП для виконання чергового спеціального завдання може достатньо рационально здійснити підбір особового складу для виконання цього завдання. Це набуває особливої актуальності в ході тривалої СО при обмеженій кількості особового складу ПСП за умовами його інтенсивного залучення до виконання типових спеціальних завдань.

Зазначені вище питання слід розглядати у вигляді комплексної проблеми і методично було б правильно для її вирішення окремо розглянути проблеми пов'язані з виконанням конкретних типових спеціальних завдань. Одним з пріоритетних таких завдань є проведення снайперської засади. При проведенні тривалої СО обсяг виконання завдань способом СЗ може складати більш 10% від загального обсягу завдань. Слід зазначити, що на сьогодні процес підготовки і проведення СЗ потребує вирішення цілої низки проблем. Так, наприклад, для вирішення завдань в снайперській засаді, в першу чергу, треба вирішити головну її проблему – забезпечення спроможності

ведення ефективного вогню в будь-який момент часу після виявлення, розпізнання та ідентифікації цілі. Вирішення цієї головної проблеми залежить від цілого переліку окремих проблем. В снайперській засаді від особового складу потребується забезпечення ним конкретного ступеню зорової адаптації, певного рівня зорової витривалості, зорової пам'яті, психічної стійкості і фізичної працездатності. При підборі групи в снайперську засаду за допомогою індивідуальної картки спеціальних можливостей треба забезпечити в її склад хоча б одного снайпера з заданим за часом періодом зорової адаптації одразу після прибуття на місце засади. Визначення цього снайпера повинно проводитися з урахуванням контрасту цілі, який прогнозується під конкретні умови (в тому числі і метео) виявлення, розпізнання та ідентифікації цілі.

Наступною окремою проблемою, яку треба вирішувати командирі ПСП для успішного проведення снайперської засади, є виключення одночасного співпадіння періодів зорової втомленості у всіх членів снайперської групи. Треба пам'ятати, що ці періоди можуть складати від декілька секунд до декілька хвилин, навіть у висококваліфікованих снайперів.

Значною проблемою з'являється виключення випадку одночасного періоду тремору організму снайперів. Виникнення тремору залежить, в першу чергу, як від рівня ситуативної психічної стійкості, так і рівня адаптації до фізичного навантаження. Рівень ситуативної психічної стійкості природно визначається рівнем ситуативної тривожності, яка пов'язана з усвідомленням снайпером реальної ймовірності невиконання завдання, а також усвідомлення можливості реальної загрози як для його здоров'я, так і життя в цілому. Рівень адаптації до фізичного навантаження залежить як від обсягу фізичного навантаження під час прихованого пересування снайперів до місця засади, так і від обсягу ізометричного навантаження під час очікування цілі в статичній позі. Показники психофізичного стану бійця спец підрозділу можуть об'єктивно прогнозуватись, наприклад, на підставі рівня стану органів його клітин букального епітелію [1].

Все вищевказане приводить авторів до висновку про необхідність проведення дослідження змін можливостей снайперів в ході проведення СЗ, для формування вихідних емпіричних основ теорії її підготовки і проведення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, у військовій справі найбільш вагомими з точки зору достовірності є матеріали офіційних військових органів управління які спираються на аналіз бойового досвіду. Серед подібних матеріалів за зазначеною темою, заслуговує певний інтерес видання штабу Туркестанського Червонопрапорного округу який послідовно відслідковував і аналізував досвід бойових дій в Афганістані (наприклад [2]).

Наприкінці початку 90 років двадцятого сторіччя вийшов цілий перелік видань який був рекомендований до застосування в бойовій підготовці військ, в тому числі і з зазначеною темою які базувались на більш узагальненому досвіді бойових дій (наприклад [3]). Але на жаль у цих виданнях був відсутній аналіз змін бойових можливостей снайперів в ході проведення СЗ на підставі якого можна було б вирішувати проблему підбору особового складу у СЗ, розділяти її основні періоди, прогнозувати в цілому її кінцевий результат.

У періодичних виданнях висвітлювались питання змін можливостей особового складу ПСП під час виконання типових спеціальних завдань, а також періодизації процесу їх виконання, але вони в більшій мірі були присвячені дослідженню питань підготовки і проведення рейдів і вирішенню завдань об'єктової розвідки (наприклад, [1, 4, 5]).

Метою статті є надання матеріалів польових досліджень змін можливостей снайперів при проведенні СЗ і також пропозицій щодо поділення її процесу на окремі періоди щодо оцінки спроможності ефективного виконання вогневих завдань.

Виклад основного матеріалу

Для вирішення зазначених проблем підготовки та проведення СЗ авторами був обраний шлях польових досліджень які передбачалось провести у екстремальних погодних умовах. Враховувалось, що саме такі умови дозволять розповсюдити результати досліджень на випадок їх узагальнювання щодо варіантів виконання снайперських завдань у більш сприятливих для особового складу погодних умов.

Польові експерименти проводились у нічний час на середньопересіченій місцевості з сніговим покривом у 30 – 40 см при температурі повітря: 25 – 30°C. Задум кожного

експерименту передбачав перед виходом на рубіж снайперської засади подолання маршруту довжиною до 7 км. Безпосередній вихід на рубіж снайперської засади проходив через ділянку відкритої місцевості протяжністю 300 м, яка додалася особовим складом переповзанням. Особовий склад діяв зі зброєю та приладами нічного бачення. Освітленість місцевості не перевищувала 3 люксів. Контраст цілей на фоні рельєфу (сніговий покрив) знаходився у межах 0,08 – 0,12, на фоні ясного нічного неба не перевищував 0,2 – 0,25. Цілі імітувались особовим складом, який був одягнений у білі маскувальні костюми.

Специфіка виконання снайперської задачі вимагала від особового складу певного рівня темнотної адаптації. В середньому особовий склад мав цей показник в межах 16"-19" (визначався за допомогою прибору Семікопного).

Результати проведених польових досліджень дозволяють говорити про наступне.

1. На рубіж снайперської засади особовий склад в зазначених умовах виходив зі значно зниженим рівнем бойових можливостей. Втрата їх окремих складових у зрівнянні з базовим складала:

- спеціальної (терміну тестової зорової адаптації, рівня зорової витривалості, зорової пам'яті) до 33%;
- фізичної (рівня загальної працездатності) до 60% (рис. 1);

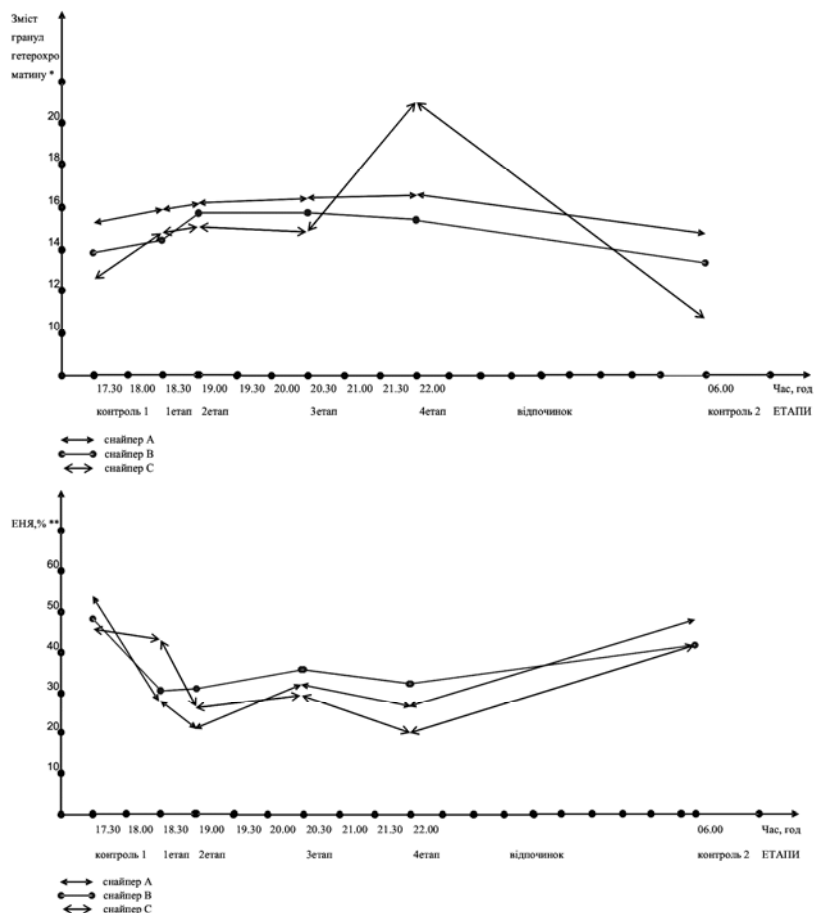

Рис. 1. Практичний приклад змін психофізичних можливостей снайперів в ході проведення снайперської засади (за результатами польових досліджень):

* Зміст гранул гетерохроматину ядер проб клітин буквального епітелію снайперів

** Відсоток електронегативних ядер проб клітин буквального епітелію снайперів

– психічної (рівня психічної стійкості) до 26% (рис. 1).

Вихід на рубіж снайперської засади характеризувався середнім тремором кінцівок, який на протязі до 10 – 12 хвилин виключав можливість ведення ефективного вогню.

2. Пересування повзком по сніговому покриву глибиною 30 – 40 см в заданому темпі (до 0,2 м/с) практично виключало можливість безперервного спостереження і було реальним для пересування тільки у бойовому порядку "в колону по одному" і в основному в положенні "на боці". Дуже високе фізичне навантаження вимагало періодичну зміну прямоючого не більш ніж через 40 – 50 загребів руки. Переповзання в таких умовах викликало крайню втомленість (зміст гранул гетерохроматину клітин букального епітелію у декількох донорів зростає практично вдвічі). Обільне потовиділення і значний підігрів в легенях видихаємого повітря значно демаскувало переміщення особового складу як у видимому, так і у інфрачервоному діапазоні спостереження з боку умовного противника.

3. Умовно термін перебування особового складу на рубезі снайперської засади можна розподілити на три періоди:

– період відносно комфортного фізичного стану (обумовлений закінченням фізичного навантаження і інтенсивним охолодженням перегрітого організму) і психічного дискомфорту викликаного відчуттям неспроможності ведення ефективного вогню за причиною тремору кінцівок;

– період, який характеризується задовільним рівнем фізичного та психічного стану, відносним відновленням спеціальних можливостей до рівня 60-70% від базового, як мінімально необхідного для ведення ефективного вогню;

– період, що характеризується погіршенням фізичного та психічного стану за причинами тривалого ізометричного навантаження і поступового глибокого переохолодження організму, що викликає некерований тремор корпусу і суттєво знижує спеціальні можливості – зорову витривалість, здатність до розріз

нюємості контрасту цілей та інше, що в цілому виключає можливість ведення ефективного вогню.

Висновки

Результати польових досліджень дозволяють говорити про наступне:

1. Наведений матеріал є черговим кроком до утворення першої структурної компоненти теорії бойових можливостей ПСП – її вихідної емпіричної основи.

2. Виявлений характер змін можливостей снайперів має достатньо стійкі ознаки певних закономірностей.

3. Виділення трьох характерних періодів СЗ дозволяє обґрунтовано підходити до відбору особового складу для виконання завдання, здійснювати його планування і проведення, а також в певній мірі прогнозувати його результат.

Список літератури

1. Сутюшев Т.А. *Результати польових досліджень змін психофізичного стану підрозділів спеціального призначення під час нічних рейдів у зимових умовах* / Т.А. Сутюшев, Н.М. Григор'єва, Ю.Г. Шкорбатов, Е.П. Кудрявцева // *Честь і закон*. – 2006. – №1. – С. 44-47.

2. *Тактика дійсвий мятешників в Афганістані*: Учебн. пособ. – Ташкент: Штаб Краснознаменного Туркестанського округу. 1986. – 36 с.

3. Кукушки А.В. *Підготовка військового розвідника* / А.В. Кукушкин, В.Н. Астанин і др. – М.: Воениздат, 1991. – 336 с.

4. Сутюшев Т.А. *Визначення фізіологічного стану розвідника в період рейду* / Т.А. Сутюшев, В.Г. Шахбазов, Н.М. Григор'єва // *Збірник наукових праць ХІЛ ВПС*. – Х., 1998. – Вип. 1. – С. 37-41.

5. Приходько І.І. *Визначення характеру змін психічних можливостей підрозділів спеціального призначення при виконанні типових спеціальних завдань* / І.І. Приходько, Т.А. Сутюшев // *Збірник наукових праць Ч. II. – Хмельницький: видавництво НАДПСУ, 2007. – № 40. – С. 263-266.*

Надійшла до редколегії 21.11.2008

Рецензент: д-р техн. наук, проф. І.О. Кириченко, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

РЕЗУЛЬТАТЫ ПОЛЕВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ИЗМЕНЕНИЙ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СНАЙПЕРОВ В ХОДЕ ПРОВЕДЕНИЯ СНАЙПЕРСКОЙ ЗАСАДЫ.

Т.А. Сутюшев, В.А.Шайтанов, Ю.Г. Шкорбатов

Указанные общие проблемы решения типичных специальных задач подразделениями специального назначения (ПСН) особенно во время продолжительной специальной операции (СО). Рассмотрены проблемы связанные с использованием личного состава в ходе выполнения одной из типичных специальных задач ПСН – снайперской засады (СЗ). Приведены результаты полевых исследований изменений возможностей снайперов при проведении СЗ в экстремальных условиях. Сделан вывод о необходимости выделения трех характерных периодов СЗ.

Ключевые слова: снайперская основа, полевые исследования, снайпер, специальные возможности.

RESULTS OF THE FIELD RESEARCHES OF CHANGES OF POSSIBILITIES OF SNIPERS DURING LEADTHROUGH OF SNIPER AMBUSH.

T.A. Sutyushev, V.A.Shaytanov, Yu.G. Shkorbatov

The indicated general issues of decision of the typical special tasks subdivisions of the special setting (PSN) are especially during the long special operation (With). Problems are considered CPLD with the use of personnel during implementation of one of the typical special tasks of PSN – sniper ambush (SZ). The results of the field researches of changes of possibilities of snipers are resulted during a leadthrough SZ in extreme terms. A conclusion is done about the necessity of selection of three characteristic periods SZ.

Keywords: sniper basis, field researches, sniper, special possibilities.